

Inleiding

Ondanks de uitdagingen waarmee het bedrijfsleven wordt geconfronteerd, zoals de recente economische krimp en de problemen rondom netcongestie, zien we ook positieve ontwikkelingen. Het ondernemersvertrouwen in Zeeland vertoont een stijgende lijn. Vooral ondernemers uit Zeeland en Utrecht geven aan dat zij verwachten dat die positieve lijn zich zal doorzetten. Wij hopen daar als Regionale Ontwikkelingsmaatschappij aan bij te dragen.

Het blijft van cruciaal belang dat het bedrijfsleven de ruimte krijgt om duurzaam te innoveren. Dit geldt zeker in tijden van netcongestie, waarin we gezamenlijk als Taskforce Zeeuwse Netoplossingen aan oplossingen werken om de infrastructuur te verbeteren en de energietransitie te ondersteunen. Impuls Zeeland zet zich hier met volle kracht voor in, omdat we geloven dat innovatie en duurzaamheid de sleutels zijn tot een succesvolle toekomst.

De krapte op de arbeidsmarkt en de toegang tot up-to-date kennis behoren tot de grootste uitdagingen voor Zeeuwse ondernemers. Deze belemmerende factoren worden aangepakt door samen naar oplossingen te zoeken. Recentelijk hebben we via Zeeland Connect, het innovatieplatform voor logistiek, verschillende partijen bijeengebracht tijdens het jaarlijkse diner voor CEO's uit de Zeeuwse logistieke sector. We bespraken onder andere hoe we de krapte op de arbeidsmarkt kunnen verlichten en hoe we beter gebruik kunnen maken van de mogelijkheden die digitale technologie ons biedt. We hoeven het wiel niet telkens opnieuw uit te vinden.

Samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden wordt steeds essentiëler om uitdagingen als netcongestie en arbeidskrapte effectief aan te pakken. Door samen naar oplossingen te zoeken en de krachten te bundelen, kunnen we de Zeeuwse economie versterken en daardoor veerkrachtiger en competitiever maken.

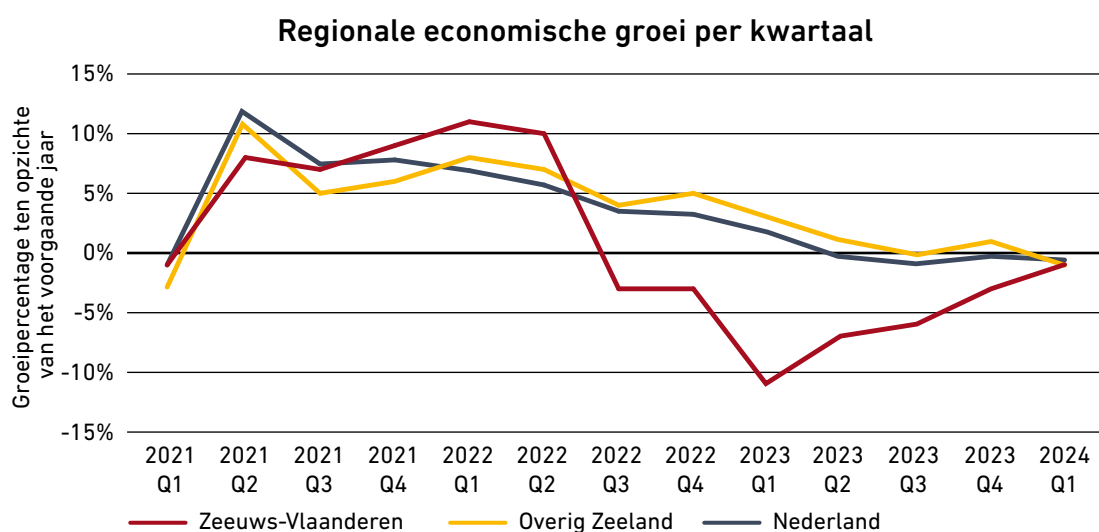
Dick ten Voorde, Algemeen Directeur Impuls Zeeland

Economische groei

Net als de afgelopen drie kwartalen kende de Nederlandse economie in het eerste kwartaal van dit jaar een lichte krimp: -0,7%. De recente economische ontwikkeling in Zeeland wijkt in dit opzicht niet af. Zowel Zeeuws-Vlaanderen als Overig Zeeland lieten een krimp zien: -1,0%.

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek is de krimp grotendeels te wijten aan een sterke daling van de Nederlandse export. De omzet van de groothandel in industriemachines daalde met 16,0%. Ook de omzet van de groothandel in ICT-apparatuur, landbouwproducten en non-food ging achteruit. Alleen bij voedingsmiddelen was er een omzetstijging van 4,4%.

In tegenstelling tot vorige perioden houdt de krimp in Zeeuws-Vlaanderen gelijke tred met die in Overig Zeeland. Dit lijkt erop te wijzen dat de terugval van de productie in de energie-intensieve petro-industrie de bodem heeft bereikt.

Bronnen:

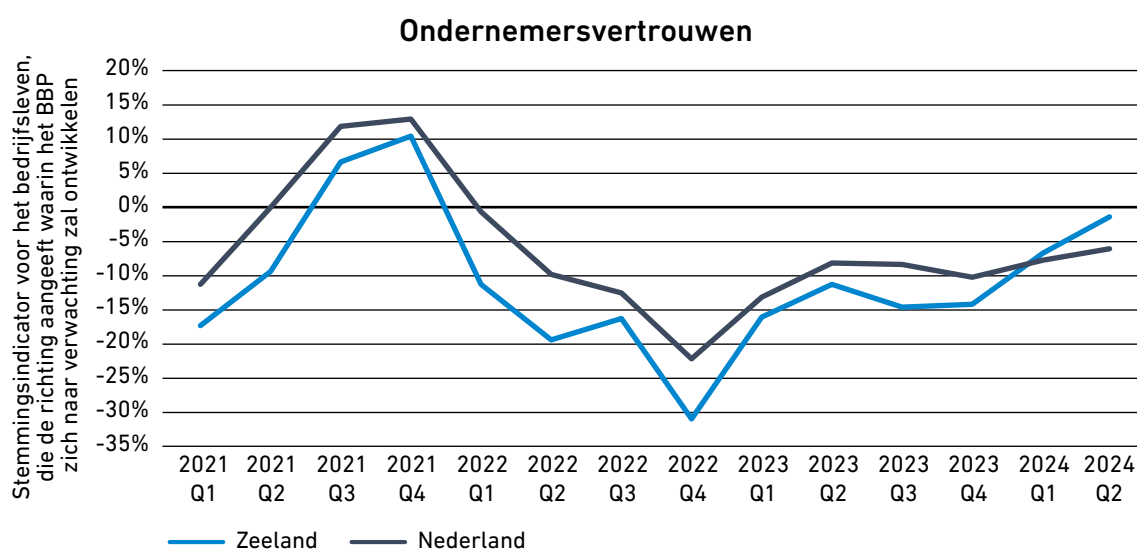
- [Economische Groei Nederland](#) (CBS)
- [Economische Groei Zeeland](#) (CBS)

Ondernemersvertrouwen¹

Sinds het begin van 2022 bevindt het ondernemersvertrouwen zich zowel landelijk als in Zeeland onder de nullijn. Er is echter een positieve ontwikkeling merkbaar: de stemming wordt sinds het laatste kwartaal van 2022 geleidelijk minder negatief.

Met een score van -1,5 is het ondernemersvertrouwen in Zeeland na 2,5 jaar bijna weer positief.

In de conjunctuurenquête van het Centraal Bureau voor de Statistiek geven de ondernemers uit de provincies Utrecht en Zeeland aan dat ze verwachten dat het economisch klimaat in de loop van het volgende kwartaal zal verbeteren.

Bronnen:

- [Ondernemersvertrouwen \(CBS\)](#)
- [Ondernemersvertrouwen opnieuw iets minder negatief \(KVK\)](#)

¹ Sinds 27 juli 2023 hanteert het Centraal Bureau voor Statistiek een andere methode in de berekening van de stemmingsindicator "Ondernemersvertrouwen". Cijfers uit deze editie van het Zeeuws Economisch Bericht zijn daarom niet zomaar te vergelijken met die uit edities 1, 2, 3 en 4.

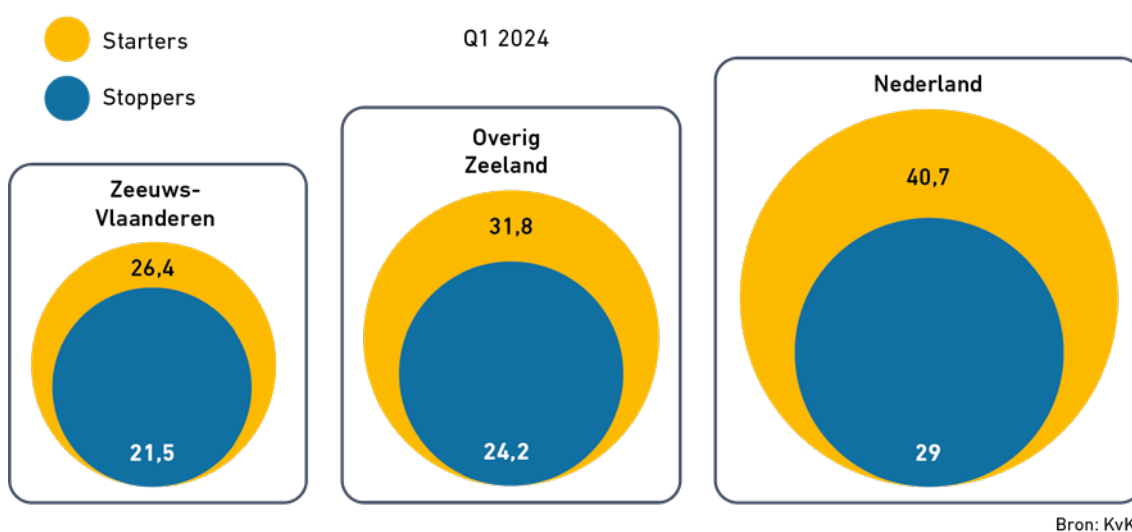
Starters en stoppers

In de afgelopen tien jaar is het aantal bedrijfsvestigingen in Zeeuws-Vlaanderen met 33% toegenomen, van bijna 10.000 naar ruim 12.000. In Overig Zeeland steeg het aantal bedrijfsvestigingen van bijna 26.000 naar ruim 37.000, wat neerkomt op een toename van 45%. Op nationaal niveau groeide het aantal ondernemingen met 53%, van 1,6 miljoen naar 2,5 miljoen ondernemingen.

Het aantal starters en stoppers varieert sterk per kwartaal. Opmerkelijk is dat er elk kwartaal meer nieuwe vestigingen worden geopend dan dat er bestaande vestigingen hun bedrijfsactiviteiten beëindigen.

In het eerste kwartaal van dit jaar waren er in Zeeuws-Vlaanderen 26,4 starters en 21,5 stoppers per 10.000 inwoners. In Overig Zeeland registreerde de Kamer van Koophandel 31,8 starters per 24,2 stoppers.

Starters versus Stoppers per 10.000 inwoners

Het feit dat er in Zeeland structureel meer mensen zijn die een bedrijf oprichten dan dat er ondernemers zijn die hun zaak sluiten toont aan dat Zeeuwen ondernemingszin aan de dag leggen. In vergelijking met het nationaal gemiddelde blijkt die ondernemingszin in andere regio's echter nog sterker aanwezig te zijn.

Stoppers versus faillissementen

In het eerste kwartaal van dit jaar werden in Zeeland 919 bedrijfsbeëindigingen geregistreerd. Het merendeel van deze beëindigingen betreft oudere zelfstandigen in hoofdberoep die met pensioen gaan, en jongere zelfstandigen met een bijberoep die voortaan uitsluitend als werknemer inkomen verwerven. Van deze 919 beëindigingen mondden er 2 in Zeeuws-Vlaanderen en 13 in Overig Zeeland uit in een faillissement.

In absolute cijfers vertegenwoordigen faillissementen dus maar een fractie van het aantal stoppers. Ondanks die lage absolute cijfers signaleert de Kamer van Koophandel dat de stijging van het aantal faillissementen in Nederland zich door lijkt te zetten.

'Uit de dagelijkse praktijk van KVK blijkt dat veel ondernemers worstelen met het krijgen van (financiële) grip op hun bedrijfsvoering. Omdat transparantie hierover taboe is, ontbreekt het aan concrete cijfers. Het is vaak een opluchting voor ondernemers als zij over hun specifieke problematiek van gedachten kunnen wisselen met een onafhankelijke partij.

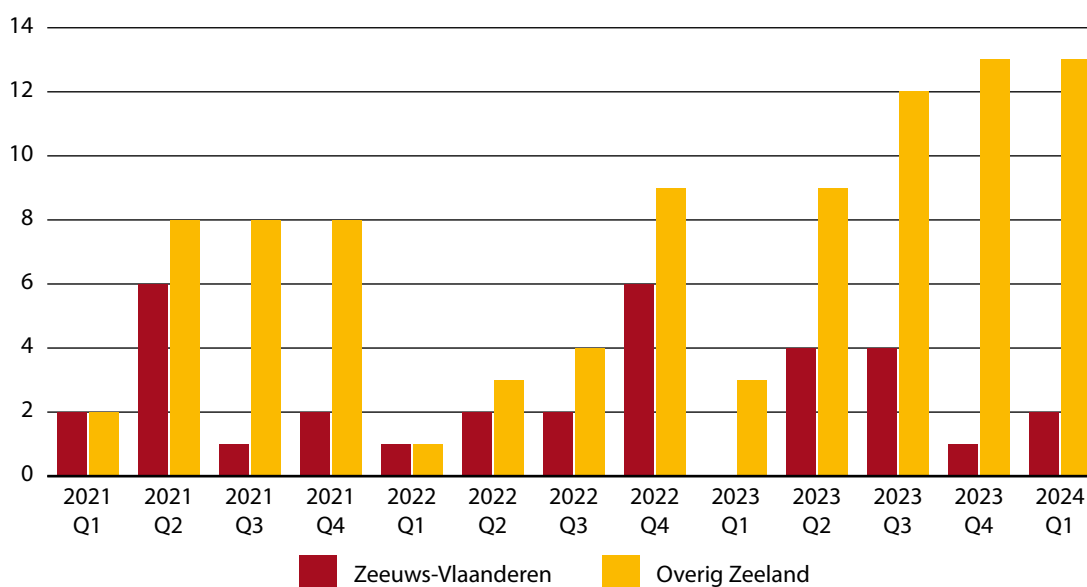
Herken je je als ondernemer hierin? Neem dan kosteloos contact op met KVK. Een gespecialiseerde adviseur bespreekt de mogelijkheden met je: het businessmodel aanpassen bijvoorbeeld, schuldsaneringsregelingen uitwerken, gecontroleerd stoppen of andere acties om je te ondersteunen.

Op [Ondernemen in zwaar weer | KVK](#) vind je onder andere een stappenplan over doorgaan of stoppen.

Spreek je liever meteen een KVK-adviseur, bel 088 – 585 22 22 (kies optie 4).'

Andrée Tankink, KVK-Ondernemersadviseur, Zwaar Weer

Faillissementen

Bronnen:

- [Bedrijf in nood? KVK biedt hulp in 3 stappen](#) (KVK, Houvast in drie stappen)
- [Bedrijvendynamiek — Starters](#) (KVK Regiodata)
- [Bedrijvendynamiek — Stoppers](#) (KVK Regiodata)
- [Ondernemen in zwaar weer](#) (KVK, Zwaar weer)
- [Stijging aantal stoppers en faillissementen zet door](#) (KVK, Trendrapport Q1 2024)
- [Stoppende zelfstandigen, positie bij uitstroom](#) (CBS)
- [Vestigingen van bedrijven](#) (CBS)

Ondernemingsklimaat

Uit de meest recente peiling van MKB Nederland blijkt dat drie van de vier ondernemers van oordeel zijn dat het ondernemingsklimaat de laatste vijf jaar is verslechterd. Van de 30 bevraagde Zeeuwse ondernemers gaf 86% aan het daarmee eens te zijn.

Meer nog dan hun collega's uit andere provincies geven Zeeuwse ondernemers aan dat Nederland geen aantrekkelijk land is om in te ondernemen.

Verder meent 61% van de Zeeuwse ondernemers dat politieke besluiten van grote invloed zijn op bedrijfsmatige keuzes.

Krapte op de arbeidsmarkt blijft de grootste belemmering waar ondernemers mee kampen. Meer nog dan in andere provincies proberen Zeeuwse ondernemers die krapte te tackelen door aantrekkelijkere arbeidsvoorwaarden aan te bieden. Daarnaast is Zeeland ook de provincie die het meest inzet op de werving van buitenlandse arbeidskrachten. Andere provincies zetten meer in op automatisering om de krapte op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden.

In een onderzoek van het Kenniscentrum voor Ondernemen & Innoveren naar de Zeeuwse Agri- & Foodsector pleiten de ondernemers voor een betere ontsluiting van de regio, zodat lokale ondernemingen vlot bereikbaar zijn, zowel voor klanten en leveranciers, als voor potentiële medewerkers van buiten de provincie. Naast krapte op de arbeidsmarkt benadrukken de ondernemers het gebrek aan up-to-date kennis. Dat geldt zowel voor kennis die komt vanuit onderwijsinstellingen als kennis die voortvloeit uit eigen Research & Development activiteiten.

'In de gemeente Goes zien veel ondernemers kansen om verder te groeien, waardoor de vraag naar nieuwe bedrijventerreinen groot is. Met de aanleg van het Bedrijvenpark Deltaweg wil de gemeente groeiende ondernemingen faciliteren. Jammer genoeg stellen ook wij vast dat krapte op de arbeidsmarkt en netcongestie de groeiperspectieven op korte termijn inperken.'

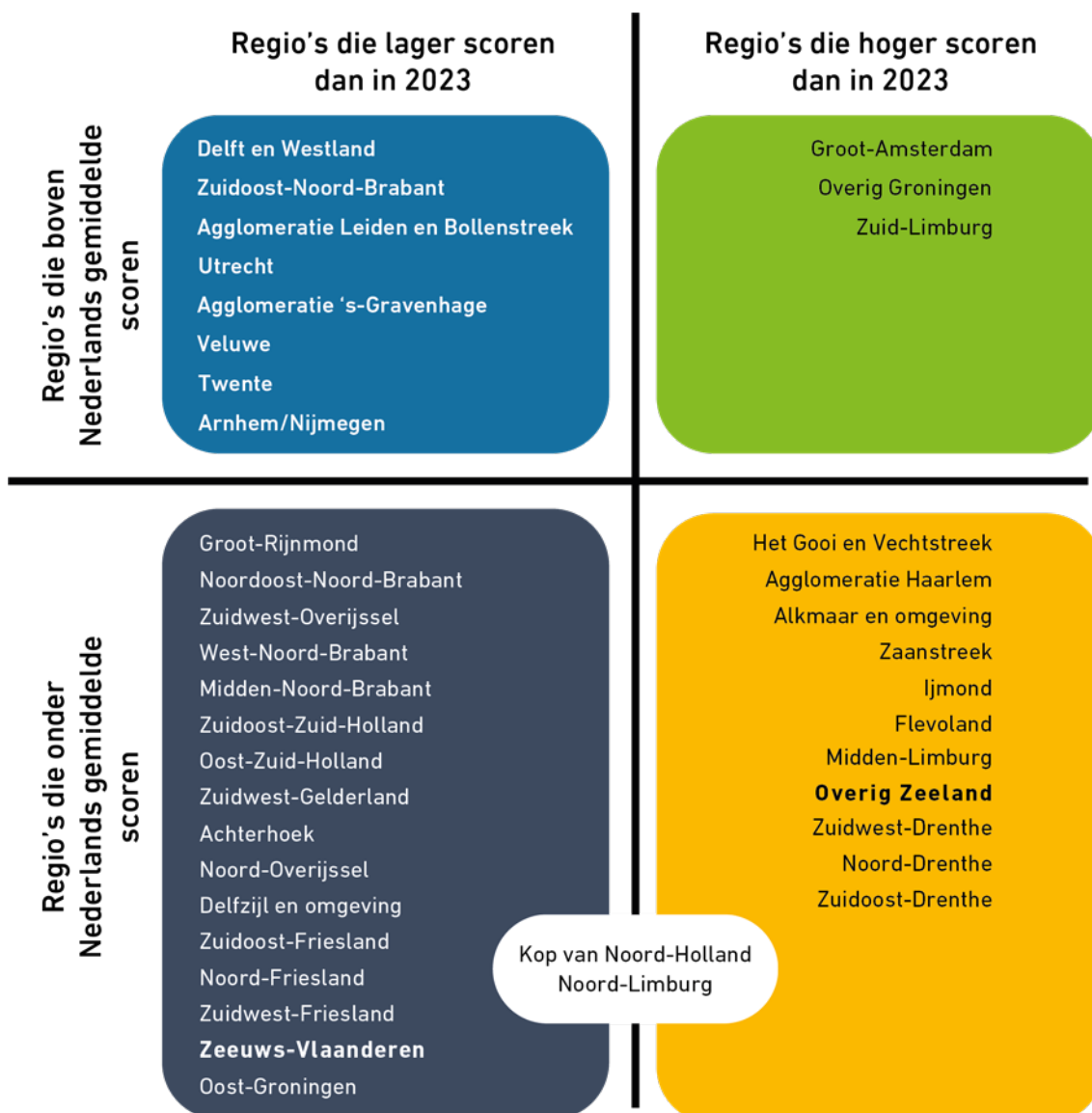
Joost de Goffau, Wethouder Gemeente Goes

Zoals ieder jaar stelden de Universiteit Utrecht en onderzoeksbureau Birch in juni een update voor van de zogenaamde *Entrepreneurial Ecosystem Index*. Het gaat om een index die de verschillende regio's in Nederland met elkaar vergelijkt op basis van ondernemerschap.

Zeeland scoort hierin lager dan het Nederlands gemiddelde. In vergelijking met vorig jaar deed Overig Zeeland het iets beter, maar Zeeuws-Vlaanderen zakte verder in de ranking.

Birch Consultants schrijft de lage score voor Zeeuws-Vlaanderen vooral toe aan de beperkte investeringen in Onderzoek & Ontwikkeling en een geringe betrokkenheid bij grote, Europese innovatieprojecten.

Onderstaande afbeelding laat zien hoe de 40 COROP-gebieden scoorden. In ieder kwadrant zijn de gebieden overeenkomstig hun EE-Index score van hoog naar laag geordend.

Bron: Entrepreneurial Ecosystem Index 2024

Om een dieper inzicht te verwerven in de randvoorwaarden en factoren die het ondernemerschap van een specifieke regio bepalen werkt Impuls Zeeland de komende jaren nauw samen met andere ontwikkelingsmaatschappijen in Nederland. Ook Zeeuwse partijen als Provincie Zeeland, Dockwize, Campus Zeeland, North Sea Port, HZ University of Applied Sciences, UCR, Scalda, Delta Climate Center en verschillende Kennis- en Innovatienetwerken sluiten hierbij aan.

Bronnen:

- [COEN Conjunctuurenquête, extra vragen april 2024](#) (CBS)
- [EE-index 2024: waar staat uw regio?](#) (Birch Consultants, Webinar dd. 13 juni 2024)
- [Jaarplan 2024](#) (Impuls Zeeland)
- [Nationale Peiling Ondernemingsklimaat 2024](#) (MKB Nederland)
- Workshop FoodDelta Zeeland dd. 17 mei 2024

Netcongestie

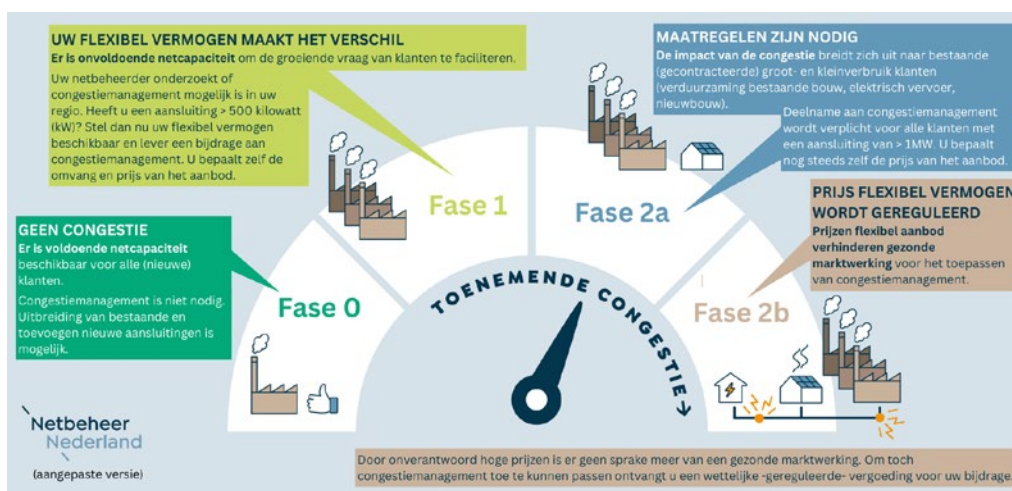
Toen TenneT op 23 juli 2023 de gevolgen van de netcongestie in Zeeland officieel wereldkundig maakte, kreeg het Zeeuwse ondernemingsklimaat een flinke dreun te verwerken. Vooral voor ondernemers die aan uitbreiden dachten en al ver gevorderde plannen hadden om hun productieprocessen te elektrificeren brengt de netcongestie bijzondere uitdagingen met zich mee.

Het rapport van het netcongestie-onderzoek, dat TenneT afgelopen maand publiceerde, schetst de volgende stand van zaken:

- Structurele congestie voor afname van elektriciteit in de regio's Schouwen-Duiveland, Tholen en Sint Philipsland tot en met 2029-2030;
- Structurele congestie voor afname van elektriciteit in de regio's Walcheren, Noord-Beveland en Zuid-Beveland en Zeeuws-Vlaanderen tot en met 2035;
- Door toepassing van congestiemanagement kunnen 119 van de 121 klanten op de wachtlijst uit de regio's Schouwen-Duiveland, Tholen, Sint Philipsland, Walcheren, Noord-Beveland en Zuid-Beveland voorwaardelijk worden gefaciliteerd;
- In Zeeuws-Vlaanderen kan slechts 1 van de 29 klanten op de wachtlijst via congestiemanagement voorwaardelijk worden gefaciliteerd.

'De uitkomst van het congestieonderzoek biedt ruimte voor een deel van de bedrijven op de wachtlijst, maar geeft niet voldoende ruimte voor de toekomstige vestiging, groei- of verduurzamingsplannen van alle bedrijven in Zeeland. De rol van de **Taskforce Zeeuwse Netoplossingen** wordt dus steeds belangrijker om bedrijven lokaal te helpen met een slimme netoplossing, waar het kan. Gelukkig krijgt de Taskforce in de komende tijd meer middelen vanuit het Rijk om op te schalen.'

Daniel Peyron, Programmamanager Taskforce Zeeuwse Netoplossingen

Bronnen:

- [Congestie-onderzoek Zeeland \(TenneT\)](#)
- [Infographic Netcongestiemanagement \(Netbeheer Nederland\)](#)
- [Taskforce Zeeuwse Netoplossingen \(Impuls Zeeland\)](#)
- [Waardevolle workshops tijdens de bijeenkomst van de Taskforce Zeeuwse Netoplossingen \(Impuls Zeeland\)](#)

Vooruitblik

door Jo-Annes de Bat, Gedeputeerde Provincie Zeeland

Uit de resultaten van het congestieonderzoek van TenneT blijkt dat er goed en slecht nieuws is. Voor een deel van Zeeland kan de wachtrij worden opgelost. Maar met name voor Zeeuws-Vlaanderen blijft het probleem groot. Het houvast zit in onder andere het realiseren van zogenaamde energy hubs, het nog meer bij elkaar brengen van vraag en aanbod en het versnellen in de infrastructuur.

Zo is in juni op Tholen de eerste energy hub in Nederland geopend. Dit is een mooi voorbeeld van ondernemers die het heft in eigen handen hebben genomen en samen energie gaan delen. We omarmen en stimuleren zulke initiatieven en hopen dat deze zich als een olievlek zullen uitbreiden. De [Taskforce Zeeuwse Netoplossingen](#) kan bedrijven helpen met tussentijdse oplossingen.

De komende tijd zetten we verder in op een toekomstbestendig ondernemend Zeeland. De ondernemerstour wordt voortgezet in onder andere Reimerswaal, Tholen, Terneuzen, Schouwen-Duiveland en Sluis, waarbij we in gesprek gaan met ondernemers en vertellen over landelijke regelingen, subsidiemogelijkheden, hulplijnen en partners. Hiernaast hebben inspanningen ertoe geleid dat we een aantal nieuwe subsidieregelingen kunnen aanbieden voor ondernemers om hen te ondersteunen in de verduurzaming van hun bedrijf. Raadpleeg hiervoor het [Portaal Toekomstbestendig Ondernemen](#) en doe er je voordeel mee!

Tot slot ontvangt Zeeland 50 miljoen uit het Klimaatfonds. Het Rijk heeft dit geld beschikbaar gesteld om de leefkwaliteit te versterken in de omgeving van de locaties waar elektriciteit van windparken op zee aan land komt. De komende jaren wordt geïnvesteerd in projecten met een positieve invloed en impact op het gebied, de zogenoemde gebiedsinvesteringen. De thema's waarbinnen projecten moeten passen zijn: 'Behoud & versterken natuur', 'Verbeteren fysieke leefomgeving', 'Versterken regionale economie' en 'Versnellen energietransitie'. Zo dragen wij blijvend bij aan een toekomstbestendig ondernemend Zeeland voor zowel de inwoners als de bedrijven!

Het Zeeuws Economisch Bericht is een uitgave van de Provincie Zeeland, Impuls Zeeland, Economic Board Zeeland en het HZ Kenniscentrum Ondernemen & Innoveren. Wilt u reageren op dit Zeeuws Economisch Bericht, stuur dan een bericht naar economie@zeeland.nl. Wilt u op de hoogte blijven van de economische ontwikkelingen binnen Zeeland en het Zeeuws Economisch Bericht blijven ontvangen? Laat dan uw contactgegevens achter: [Zeeuws Economisch Bericht \(formdesk.com\)](https://www.zeeland.nl/formdesk).